

Kafkasya ve Türkiye – Zor Arazide Komşuluk Siyaseti

Dietrich Alexander

Türkiye ve Gürcistan

Türkiye'nin eski cumhurbaşkanı Turgut Özal 21. yüzyılı "Türk Yüzyılı" ilan etmişti. Özal bununla Akdeniz'den Kuzeybatı Çin'e kadar yayılan Türk halklarının Türkiye öncülüğünde birlikteliğini kastediyordu.

"Soğuk Savaş'ın" ardından ortaya çıkan durum, Avrupa ile Asya'nın bağlantı noktasındaki Türkiye'nin haklı olarak şu düşüncelere kapılmasına yol açıyordu: Tehdit potansiyeli bulunan Kuzeydeki büyük komşusu dağılmış ve içlerinden Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan,

Türkmenistan ve Kırgızistan olmak üzere beş tanesi Türkiye'ye etnik, kültürel ve dil bakımından yakın akraba olan birçok yeni devlet doğmuştu.

Türkiye'nin Kafkaslarda doğrudan sınırı bulunan Gürcistan ve Ermenistan gibi komşular bağımsızlığını ilan ettiler. Bu bölgelerde bulunan ve en azından belirli bir özerklik için çaba gösteren halkların bir kısmı, kendilerini dini bakımdan Sünni İslam'a dolayısıyla Türkiye'ye bağlı hissetmektedir.

Söz konusu bölgelerde nüfuz elde etmek ve kendi çıkarlarını korumak için Türkiye'nin bu durumdan istifade etmesi normaldi ve halen de normaldir. NATO'nun güneydoğu "ayağından" bağımsız hareket eden ve sadece Türk halkları alanında değil, aksine Yakın Doğu ve Balkanlar'da da nüfuz sahibi olan bölgesel bir güç doğdu.

Fakat yeni oluşan devletler, sonunda elde ettikleri bağımsızlığa oldukça hızlı alıştılar. Bu devletler aynı zamanda yeni idari, siyasi ve ekonomik yapıların oluşmasında Türkiye'nin sadece sınırlı bir katkıda bulunabileceğinin ve "Türk modelinin" kendilerinin durumunda sadece sınırlı şekilde uygulanabileceğinin farkına vardılar.

Fakat yine de bu, Türkiye ile yakın bir işbirliğinin reddedildiği anlamına gelmiyordu. Özellikle ekonomik alanda Türk şirketleri yatırım ve ticaret sektöründe aktif rol alıp gelişmeye katkı sağladılar.

AB ile ilişkilerin ağırlaştırılıp zorlaştırıldığı ve AB'ye üyeliğin çok zor görüldüğü 90'lı yılların ortalarında, Türkiye AB üyeliğine alternatif olarak yüzünü Güney Kafkasya'ya çevirdi. Özal bunu yazımızın başında verdiğimiz sözleriyle ifade etmeye çalışmıştı ve onun bu sözleri,

belli bir nefret ve sevgi arasında gidip gelen AB ilişkilerinin tekrar kontrolden çıkmaya başladığı her dönemde dile getirildi ve getirilmeye devam etmektedir.

Şimdilerde bu düşünceler yerini pragmatik ve realist düşüncelere bıraktı. Türkiye şimdi bu “Kafkasya alternatifini” – ayrıca belirtelim Rusya ve İran’a rakip olarak – “yalnız” ekonomik alanda kullanmaya çalışmaktadır.

Somut olarak bu ne demektir?

Şubat 2007’de Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye “yeni bir İpek Yolu’nun” – Kars’tan (Türkiye) başlayıp Akhalkalaki ve Tiflis (Gürcistan) üzerinden Bakü’ye (Azerbaycan) gidecek bir demiryolu hattı – inşaatı üzerinde anlaştılar. Böylece Orta Asya ve güney Kafkasya Avrupa’ya bağlanmaktadır. Yapımına önümüzdeki aylarda başlanacağı söylenen demiryolu hattı 2010 yılında tamamlanacaktır. Bu da Gürcistan devlet başkanı Michail Saakaşvili’nin bu konuda isabetli olarak dikkat çektiği gibi, bölgede “jeopolitik ve jeo-ekonomik bir devrim olacaktır.

Gürcistan, Avrupa’ya enerji sağlamada ortak ülke olarak kendisinin rolünün gittikçe artacağını düşünmektedir. Ülke jeo-stratejik konumu itibarıyla gelecekte Orta Asya’dan özellikle doğalgaz ve petrol gibi hammaddeler için önemli bir transit ülkesi olabilir. Hazar bölgesinden gelen iki petrol boru hattı (Bakü-Suspa ve Bakü-Tiflis-Ceyhan) ve bir doğalgaz boru hattı (Bakü-Tiflis-Erzurum) Gürcistan’ı boydan boya geçerek Karadeniz ve Akdeniz’e kadar ulaşmaktadır ki bu da Türkiye’nin ekonomik yararına. Türkiye daha şimdiden – Rusya’nın ardından – Gürcistan’ın ikinci büyük ticaret ortağıdır. Yaklaşık bir yıl önce başbakan Erdoğan Gürcistan’da bu komşu ülkeyle alışveriş hacmini 2009 yılı

lına kadar üç milyar dolara çıkarmayı ümit ettiklerini ifade etti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ise Mart 2006'da "Türkiye, Gürcistan'ın Kuzey Atlantik kurumları ve bu çerçevede NATO ile bütünleşme eğilimini destekliyor, Gürcistan'ın bu yönde attığı bütün adımları takdirle izliyoruz ve Güney Kafkasya'da geniş bir işbirliği atmosferinin oluşmasını temenni ediyoruz" şeklinde bir açıklama yaptı.

Gürcistan 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren, mallarını AB ülkelerine gümrüksüz veya düşük gümrük tarifeleriyle ihraç etmelerine müsaa-de edilen ülkeler listesinde yer almaktadır. Bu ise Şarap hariç, çay ve fındık-ceviz gibi yaklaşık 7200 kalem malı ilgilendirmektedir. Şubat ayından beri vize yükümlülüklerinde kolaylıklar getirilmiştir; Türkler Gürcistan'da, Gürcüler ise Türkiye'de vizesiz 90 gün kalabilmektedir. Normal vizelerde harçlar kaldırılmıştır (eskiden 15 Doları), hususi vizeler 100 Dolar yerine şimdi sadece 50 Dolar olmuştur. Kasım 2006'da ise imtiyazlı ticaret hakkında Türkiye ve buna paralel olarak da AB ile müzakereler başlatılmıştır.

Sonuç: Gürcistan, hammaddelerini satabileceği gerçek bir pazar olarak Avrupa ile ve gayet tabii ki transit ve aracı ülke olarak da Türkiye ile yakınlaşmaya çalışmaktadır. Gürcistan, Batılı ittifak sistemleriyle müzakerelerde kendisinin sahip olduğu ekonomi politikasını ve jeostratejik ağırlığını bir koz olarak kullanabilir. Ve nasıl olursa olsun – Türkiye bundan her zaman istifade edecektir. Ekonomik bir alternatif olarak evet, ama bir siyasi alternatif olarak hayır.